

Komunikace

Jazyk popisný

„Při popisném vyjádření vykresluje mluvčí situaci, chování, dosažený výsledek nebo pocit.“ (Cangelosi, 1994, s. 93)

Používáním popisného jazyka lze poskytnout dostatek informací o konkrétní činnosti a chování. Díky popisnému jazyku můžeme motivovat i žáky, kteří moc nevynikají, a učení pro ně znamená velký problém. Můžeme jim ukázat aspoň to málo, co už zvládli a nabídnout jim cestu, jak dál. Kterou, pokud ujdou, nesmíme zapomenout opět motivačně zhodnotit. Učitel tím naplňuje poznávací funkci hodnocení. **Podstatou popisného jazyka je přesný popis činnosti dítěte.**

V takových větách používáme slovesa. **Popisný jazyk není pro učitele zrovna lehké zvládnout používat, je potřeba se ho učit.** Ale díky častému používání ze strany učitele, mohou i žáci popisný jazyk zařadit při svém sebehodnocení.

Přehled efektivních komunikačních dovedností:

- *Vidím (slyším), že... (popis, konstatování)*
- *Je... Je potřeba... Tohle děláme (tak a tak)... Pomůže, když... Když..., tak... (informace, sdělení)*
- *Očekávám, že... Pomohlo by mi, kdyby... (vyjádření vlastních očekávání a potřeb)*
- *Uděláš to tak... nebo tak...? Můžeš si vybrat. (možnost volby)*
- *Co s tím uděláme? A co si o tom myslíš ty? (prostor pro spoluúčast a aktivitu dětí)*

Jazyk posuzující

Při posuzujícím vyjádření se chování, dosažený úspěch nebo osoba klasifikuje (zařazuje). *Posuzování atmosféry je pro atmosféru spolupráce obzvláště zhoubné.*“ (Cangelosi, 1994, s. 93)

Používáním posuzujícího jazyka, hodnotíme vlastnosti žáka. Žáci nepoznají, co dělají dobře a v čem se mají zlepšit. Posuzující jazyk se často spojuje s pojmem nálepkování. Jde o povrchní hodnocení, které negativně působí na sebepojetí žáka. **Žáci si často o sobě vytváří obraz podle toho, jak jsou hodnoceni.** Jsou-li hodnoceni pozitivně, vytváří si o sobě kladné mínění, které ale není podloženo konkrétními výsledky. Jsou-li hodnoceni negativně, přestávají věřit, že ještě někdy něco dokážou a jejich snaha je postupem času nulová.

Při používání posuzujícího jazyka hrozí, že zaběhnutými výrazy typu: „Máš to pěkné“, ohodnotíme i další práce nedosahujících takových kvalit. Používáme-li posuzující jazyk, může se stát naše komunikace neefektivní. V takových případech jsme už jen kousíček od nerespektujícího přístupu, kterým můžeme v komunikaci ublížit, či zakotvit v žákovi mylné představy o sobě samém.

Přehled neefektivních způsobů komunikace:

- *Ty zase (vždycky, pořád, nikdy)...! Kdybys aspoň... (výčitky, obviňování)*
- *Měl/a by sis uvědomit, že... (poučování, vysvětlování, moralizování)*
- *Tohle jsi udělal/a špatně! (kritika, zaměření na chyby)*
- *Já (někdo) kvůli tobě... (laminace, citové vydírání)*
- *Nedělej to, nebo se ti stane...! (zákazy, varování)*
- *Z tebe jednou vyroste... (negativní scénáře, prorocství)*
- *On je takový... (nálepkování)*
- *Udělej... (pokyny)*
- *Okamžitě běž a udělej...! (příkazy)*
- *Přestaň..., nebo...! Běda, jestli...! (vyhrožování)*
- *Křik*
- *Podívej se na..., vezmi si příklad z... (srovnávání, dávání za vzor)*
- *Ty snad chceš...? Copak ty nechceš...? (řečnické otázky)*
- *Ty jsi ale... (urážky, ponižování)*
- *To je náš génius! To ses teda vyznamenal! (ironie, shazování)*

(Kopřivová, Kopřiva, Nevolová, Nováčková, 2008, s. 24)

Hodnocení využívající nálepkování funguje na základě vnější motivace. Dítě je uspokojováno z pochvaly, kterou vysloví nějaká uznávaná osoba, v tomto případě nejčastěji učitel, rodič, namísto toho, aby pocíťovalo uspokojení z vykonané činnosti. Žák, který je od dětství hodnocen **pozitivními nálepkami**, si uvědomuje vlastní cenu. Avšak toto hodnocení je utvořeno na základě sebeúcty, kterou mu vypěstovali dospělí. Pokud je žák takto hodnocen dlouhodobě, mohou nastat nepříjemné následky, neboť se žák začne na svou nálepku spoléhat. Další důsledek může být, že ztratí další motivaci zlepšovat svůj výkon, což povede k omezení jeho vývoje. Nálepkování narušuje vztahy v kolektivu třídy, neboť některé vyzdvihuje a jiné staví do protikladu. Je-li žák hodnocen **negativními nálepkami**, poté si vytváří negativní sebepojetí. Dostává se do rozporu se svým chováním a s tím, jak jeho osobu hodnotí ostatní. Aby se takto necítil, přizpůsobí se negativnímu obrazu, který o něm byl

vytvořen. **Důsledkem je, že si žák sám sebe neváží a jeho sebeúcta je nízká.** Existují tři důvody, proč se používají tyto způsoby komunikace. První z důvodů je, že jsme lidé a učíme se nápodobou. Věty, které byly říkány i nám, máme tendenci automaticky zařazovat i do našeho projevu. Druhý je náš emoční stav. Když nastane situace, kdy se žáci chovají špatně, vzbudí to v nás nejružnější negativní emoce a emoce mohou blokovat naši schopnost chovat se s nadhledem. Třetím důvodem může být právě neznalost jiných způsobů komunikace. (Kopřivová, Kopřiva, Nevolová, Nováčková, 2008)

Příklad posuzujícího jazyka:

- Žákyně ukazuje své paní učitelce svůj obrázek, který právě dokončila. Paní učitelka na něj zareaguje: „No to je krásný obrázek. Ty jsi hotový umělec.“
- Paní učitelka se ptá na něco třídy. Někteří se hlásí, ale Adam začne hned vykřikovat. Paní učitelka na to zareaguje: „Ty jsi ale nevychovaný,“
- Na začátku hodiny netrpělivě promluví paní učitelka k pomalému žákovi: „Jako vždycky nemáš nachystané pomůcky na hodinu!“
- Při kontrole domácího úkolu: „Proč nemáš domácí úkol, Pavle? Vezmi si příklad z Aničky, ta ho má vždycky.“

Literatura:

KOPŘIVA, Pavel a kol. Respektovat a být respektován. 3. vyd. Bystřice pod Hostýnem: Spirála, 2008. 286 s.

CANGELOSI, S. James. Strategie řízení třídy: Jak získat a udržet spolupráci žáků ve výuce. 3. vyd. Praha: Portál, 2000. 289 s.